

104. *Crataegus curvisepala* Lindm. — Głóg odgiętoszyjkowy

Rozmieszczenie tego głogu jest niedostatecznie poznane, co wiąże się z nieustalonymi dotąd poglądami na jego stanowisko systematyczne. Z szeroko pojętego gatunku *C. monogyna* został on wyróżniony przez C. A. Lindmana dopiero w 1918 roku. Wielu autorów uważa go jednak nadal za podgatunek lub odmianę *C. monogyna*, czy też *C. calycina* i w związku z tym jego rozmieszczenie omawiane jest najczęściej razem z rozmieszczeniem tych dwóch gatunków (Hegi, 1923, Ill. Fl. v. Mitteleur. 4,2; Hultén, 1950, Atlas över växternas utbredning i Norden; Péntes, 1954, Annal. Acad. Horti et Viticult. Budapest, 18; Buia, 1956, in Fl. Rep. Pop. Rominae, 4; Oberdorfer, 1949, Pflanzensoziologische Excursionsflora; Franco, 1969, *Crataegus*, in Fl. Europ., 2).

Przy opracowywaniu mapy ogólnego zasięgu *C. curvisepala* tylko w niewielu przypadkach można wykorzystać dane z literatury, gdyż krytyczne omówienie rodzaju *Crataegus* zostało przeprowadzone jedynie w kilku krajach (Szafer, 1923, Acta Soc. Bot. Pol. 1,4; Wierdak, 1925, Sylwan, 43; Hadač, 1947, Lesnická Práce, 26; Klovov, 1954, Fl. URSS, 6; Kobendza, 1955, Fl. Polska, 7; Jurko, 1962, Biologia, 17; Rothmaler, 1963, Excursionsflora v. Deutsch.; Mang, 1968, Gött. Florist. Rundbriefe., 4; Hrabětová-Uhrová, 1969, Preslia, 41; Cinovskis, 1971, Bojarišniki Pribaltiki.). Z terenów Związku Radzieckiego głóg odgiętoszyjkowy wymieniany był niejednokrotnie pod nazwą *C. kyrtostyla* Fingerh. (Pojarkova, 1939, Fl. URSS., 9; Pojarkova, 1950, in Fl. BSR., 3; Grossheim, 1952, Fl. Kavkaza, 5; Poletiko, 1954, in Derevia i kustarniki SSSR., 3; Pojarkova, 1960, in Fl. Kryma., 2,2).

Na podstawie dotychczasowych danych można przypuszczać, że *C. curvisepala* zasięgiem swoim obejmuje kraje Europy zachodniej. Na północy dociera po Wyspy Brytyjskie i południowo-zachodnią część półwyspu Skandynawskiego oraz po okolice Leningradu, a na południowym wschodzie po dolną i środkową Wołgę. Na południu znany jest także z półwyspu Bałkańskiego, Małej Azji i Kaukazu. Na Kaukazie i w Turcji notowany był na wysokości 1800 m n.p.m. (Poletiko, l. c.; Browicz, 1972 in Flora of Turkey, 4).

C. curvisepala występuje najczęściej w podszyciu świetlistych lasów liściastych dębowych i bukowo-grabowych, a niekiedy także i w lasach szpilkowych (sosnowych). Pojawia się również na skrajach lasów i w zaroślach, na stokach gór oraz w dolinach rzecznych. Niekiedy tworzy czyste zarośla głogowe. Rośnie na dosyć różnorodnych glebach, zarówno piaszczystych jak i gliniastych, zasobnych w wapń. Jego stanowisko fitosocjologiczne nie zostało jasno określone. Ponieważ jednak często występuje łącznie z *C. monogyna*, można sądzić, że podobnie jak ten ostatni, jest on gatunkiem charakterystycznym dla klasy *Querceto-Fagetea*.

W Polsce *C. curvisepala* jest rozproszony na terenie całego kraju; wydaje się jednak, że częściej występuje w południowych i południowo-wschodnich rejonach. Tak jak *C. monogyna* i *C. oxyacantha* rośnie u nas przeważnie w ciepłolubnych zaroślach, na stokach jarów i wąwozów, a z rzadka bywa spotykany w lasach dębowo-grabowych. Na ogół znajdowany był na żyznych glebach gliniastych i na lessach, a tylko czasami na glebach piaszczystych.

Na występowanie głogu odgiętoszyjkowego w Polsce zwrócił uwagę po raz pierwszy W. Szafer w 1923 roku (l. c.) i podał jego dokładną charakterystykę. Szczegółowa mapa rozmieszczenia tego gatunku nie była u nas dotąd opracowana.

Distribution of this hawthorn is insufficiently known, which is caused among other things by the fact that its systematic position is still debatable. It has been separated out from the wide sense species *C. monogyna* by C. A. Lindman as late as 1918. However many authors still consider it to be a subspecies or a variety of *C. monogyna*, or else of *C. calycina*, and as a result its distribution is usually discussed together with these two species. (Hegi, 1923, Ill. Fl. v. Mitteleur. 4,2; Hultén, 1950, Atlas över växternas utbredning i Norden; Péntzes, 1954, Annal. Acad. Horti et Viticult. Budapest, 18; Buia, 1956, in Fl. Rep. Pop. Rominae, 4; Oberdorfer, 1949, Pflanzensoziologische Excursionsflora; Franco, 1969, *Crataegus*, in Fl. Europ., 2).

When preparing a map of the general range of *C. curvisepala* only in a few cases is it possible to use data from the literature, since a critical description of the genus *Crataegus* has been made in only very few countries. (Szafer, 1923, Acta. Soc. Bot. Pol. 1,4; Wierdak, 1925, Sylwan, 43; Hadač, 1947, Lesnická Práce, 26; Klovov, 1954, Fl. URSS, 6; Kobendza, 1955, Fl. Polska, 7; Jurko, 1962, Biologia, 17; Rothmaler, 1963, Excursionsflora v. Deutsch.; Mang, 1968, Gött. Florist. Rundbriefe., 4; Hrabětová-Uhrová, 1969, Preslia, 41; Cinovskis, 1971, Bojarišniki Pribaltiki.). From the regions of the Soviet Union *C. curvisepala* has been frequently reported under the name *C. kyrtostyla* Fingerh. (Pojarkova, 1939, Fl. URSS., 9; Pojarkova, 1950, in Fl. BSRR, 3; Grossheim, 1952, Fl. Kavkaza, 5; Poletiko, 1954, in Derevia i kustarniki SSSR., 3; Pojarkova, 1960, in Fl. Kryma., 2,2).

On the basis of data available so far it can be suspected that *C. curvisepala* covers with its range the countries of Western Europe. In the north it reaches the British Isles and the southwestern part of the Scandinavian Peninsula, as well as the vicinity of Leningrad, and in the south-east it reaches the lower and middle Volga. In the south it is also known from the Balkan peninsula, from Asia Minor and from the Caucasus. In the Caucasus and in Turkey it has been reported from elevations of 1800 m (Poletiko, l. c.; Browicz, 1972 in Flora of Turkey, 4).

C. curvisepala occurs most commonly in the understorey of sparse deciduous forests of oak or beech and hornbeam, and sometimes also in coniferous forests (pine). It occurs also on forest edges, in thickets, on mountain slopes and in river valleys. Sometimes it forms pure hawthorn thickets. It can grow on very varied soils, both on sandy ones and on clay soils rich in lime. Its phytosociological position has not been clearly defined. However since it frequently occurs together with *C. monogyna*, it can be suspected that similarly as the latter species it is a plant characteristic for the class *Querceto-Fagetea*.

In Poland *C. curvisepala* is distributed throughout the whole country; it appears however, that it is more common in the southern and in the south-eastern regions. Similarly as *C. monogyna* and *C. oxyacantha* it grows in our country primarily in thermophilous thickets, on slopes of gorges and ravines, and occasionally it can also be found in oak-hornbeam forests. Usually it has been reported from rich clay soils and from loess soils, and only occasionally from sandy soils.

W. Szafer (l. c.) was the first to report the occurrence of *C. curvisepala* in Poland in 1923 and he gave a detailed description of it. A detailed map of the distribution of this species in Poland has not been made for the species yet.

Распространение этого вида изучено недостаточно, что связано с неустановившимися до сих пор взглядами на его систематическое положение. Он выделен К. А. Линдманом из широко понимаемого вида *C. monogyna* только в 1918 г. Многие авторы, однако, по-прежнему считают его подвидом или разновидностью *C. monogyna* или же *C. calycina* и поэтому его распространение чаще всего обсуждается одновременно с распространением указанных двух видов (Hegi, 1923, Ill. Fl. v. Mitteleur. 4,2; Hultén, 1950, Atlas över växternas utbredning i Norden; Péntzes, 1954, Annal. Acad. Horti et Viticult. Budapest, 18; Buia, 1956, in Fl. Rep. Pop. Rominae, 4; Oberdorfer, 1949, Pflanzensoziologische Excursionsflora; Franco, 1969, *Crataegus*, in Fl. Europ., 2).

При составлении карты общего ареала *C. curvisepala* лишь в немногих случаях можно использовать литературные данные, так как род *Crataegus* критически обработан только в нескольких странах. (Szafer, 1923, Acta Soc. Bot. Pol. 1, 4; Wierdak, 1925, Sylwan, 43; Hadač, 1947, Lesnická Práce, 26; Клоков, 1954, Фл. УРСР, 6; Kobendza, 1955, Fl. Polska, 7; Jurko, 1962, Biologia, 17; Rothmaler, 1963,

Excursionsflora v. Deutsch.; Mang, 1968, Gött. Florist. Rundbriefe., 4; Hrabětová-Uhrová, 1969, Preslia, 41; Циновскис, 1971, Боярышники Прибалтики).

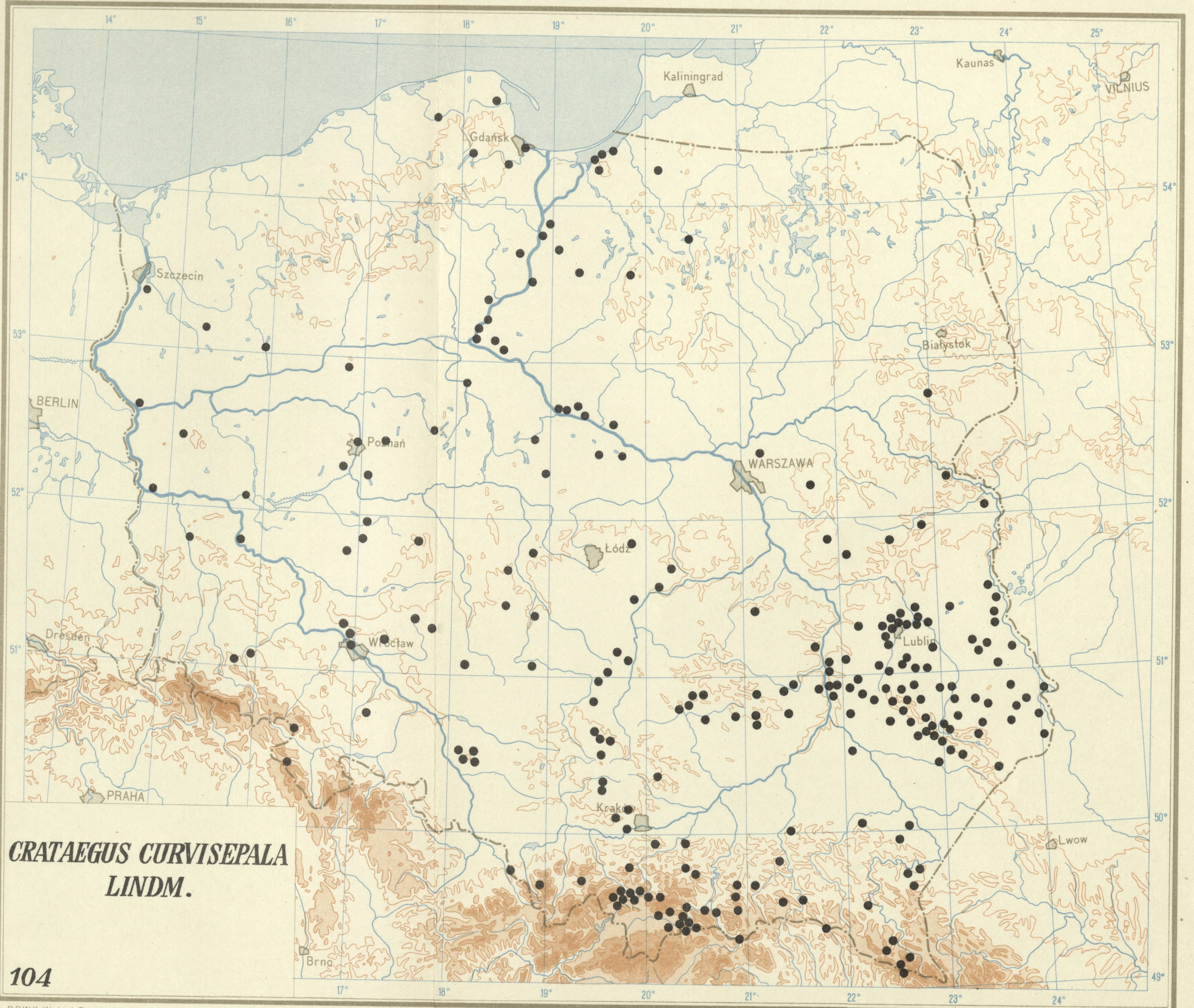
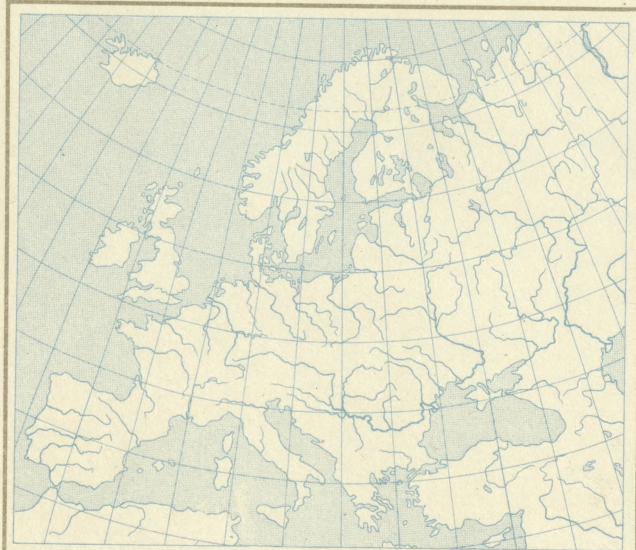
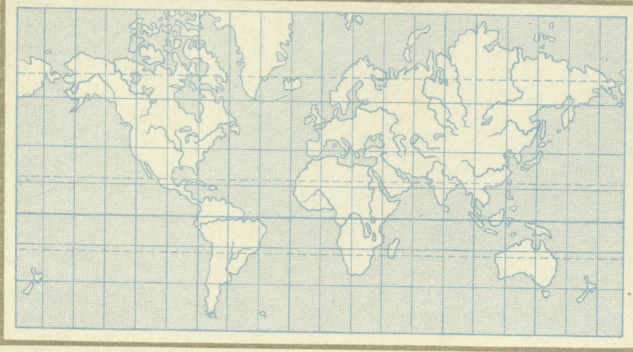
С территории Советского Союза этот вид неоднократно указывался под названием *C. kyrtostyla* Tingerh. (Пояркова, 1939, Фл. СССР, 9; Пояркова, 1950, Фл. БССР, 3; Гроссгейм, 1952, Фл. Кавказа, 5; Полетико, 1954, Деревья и кустарники СССР, 3; Пояркова, 1960, Фл. Крыма, 2, 2).

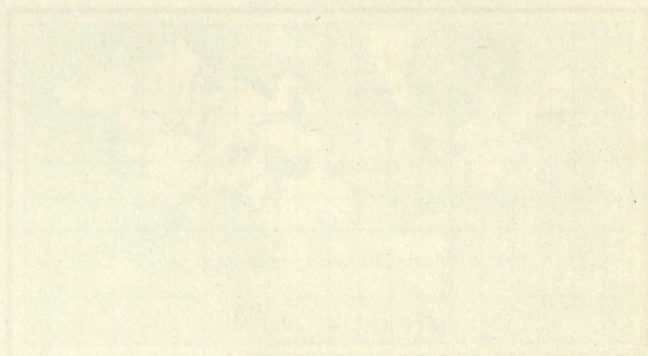
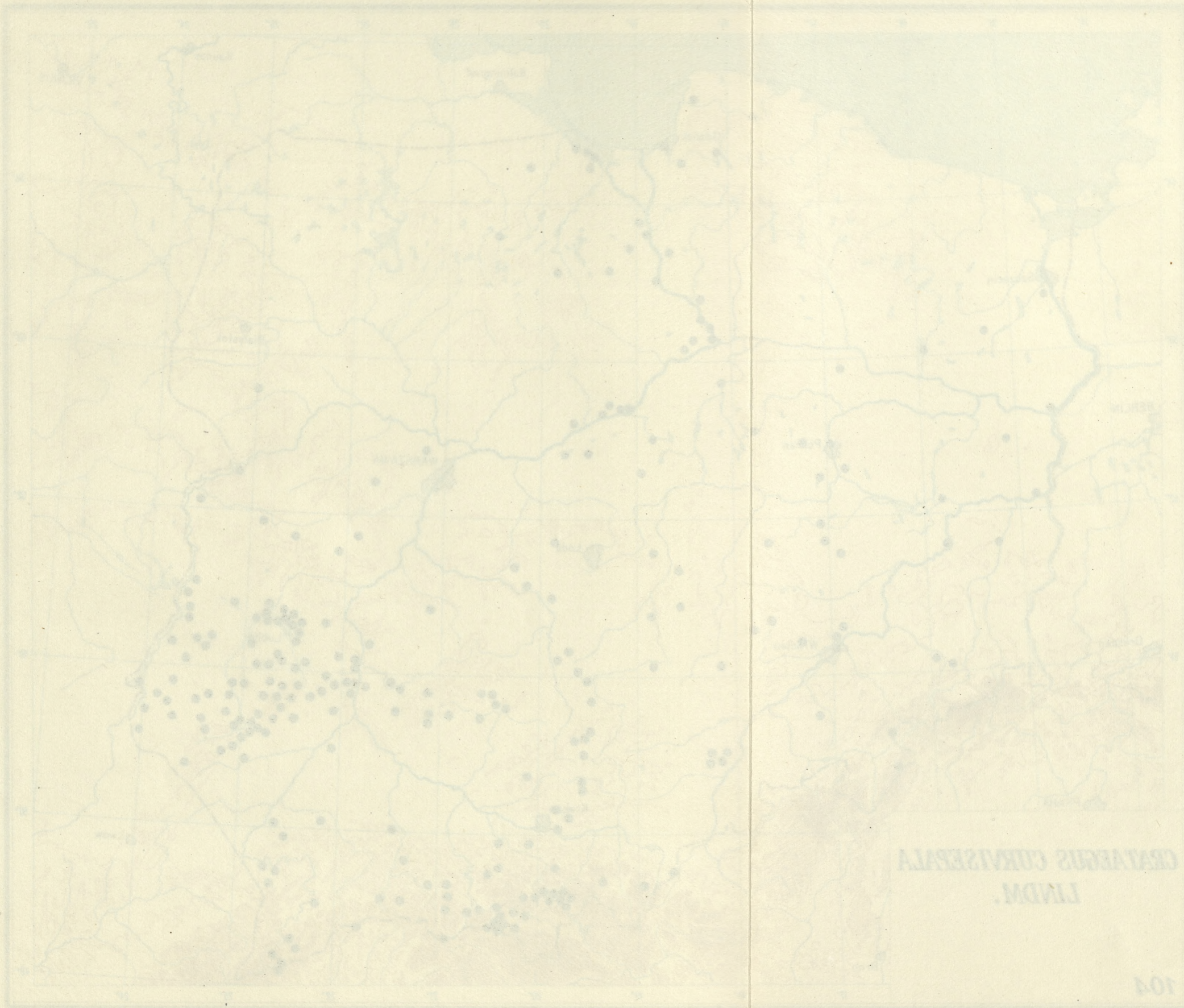
На основе имеющихся до сих пор материалов можно предполагать, что ареал *C. curvisepala* охватывает страны Западной Европы. На севере он достигает Британских островов и юго-западной части Скандинавского полуострова, а также окрестностей Ленинграда, на юговостоке — Средней и Нижней Волги. На юге известен с Балканского полуострова, Малой Азии и Кавказа. На Кавказе и в Турции отмечен на высоте 1800 м над ур. м. (Полетико, *l. c.*; Browicz, 1972, in Flora of Turkey, 4).

Вид чаще всего встречается в подлеске осветлённых лиственных лесов (дубовых и буково-грабовых), иногда — в хвойных (сосновых), а также на опушках лесов, в зарослях кустарников, на склонах гор и в речных долинах. Иногда составляет чистые боярышниковые насаждения. Растёт на разнообразных почвах, как песчаных, так и глинистых, богатых известью. Его фитосоциологическая характеристика недостаточно ясна. Однако, поскольку вид часто встречается вместе с *C. monogyna*, можно предположить, что он так же, как и последний, является характерным для класса *Querceto-Fagetea*.

В Польше вид распространён на территории всей страны; однако, чаще всего он, по-видимому, встречается в южных и юго-восточных районах. Подобно *C. monogyna* и *C. oxyacantha* растёт у нас преимущественно в термофитных кустарниках, на склонах оврагов и ущелий, изредка в дубово-грабовых лесах. Обычно произрастает на богатых глинистых почвах и лёссах и лишь иногда — на почвах песчаных.

На наличие вида в Польше первым обратил внимание ещё в 1923 г. Шафер (Szafer, *l. c.*), давший обстоятельную его характеристику. Детальной карты распространения вида у нас до сих пор не было

LINDM.
GRAPTIS CURVISEPALA

104